



Empowered lives.
Resilient nations.



British Embassy
Hanoi



TOWARDS
TRANSPARENCY



TRANSPARENCY
INTERNATIONAL
the global coalition against corruption

Photo © flickr/ Espen Faugstad

ĐƯA TIN VỀ THAM NHƯNG TRÊN CÁC BÁO Ở VIỆT NAM 2006-2011

BÁO CHÍ ĐÓNG VAI TRÒ VÔ CÙNG QUAN TRỌNG TRONG PHÒNG, CHỐNG THAM NHƯNG (PCTN). Thông qua việc phát hiện các hành vi tham nhũng, giám sát hoạt động PCTN của các cơ quan nhà nước và tạo diễn đàn cho các cuộc thảo luận, trao đổi trong công chúng về các vấn đề tham nhũng, báo chí thực sự là công cụ quan trọng giúp nâng cao nhận thức và thông tin kịp thời tới người dân đồng thời đảm bảo trách nhiệm giải trình của các cơ quan nhà nước trong PCTN.

Nghiên cứu “Đưa tin về tham nhũng trên các báo ở Việt Nam” do tổ chức Hướng tới Minh bạch- cơ quan đầu mối quốc gia của tổ chức Minh bạch Quốc tế (TI) tại Việt Nam phối hợp cùng UNDP, Đại sứ quán Anh và Bộ Phát triển Quốc tế Vương quốc Anh tại Việt Nam thực hiện, với mục tiêu tìm hiểu về vai trò của báo chí trong PCTN ở Việt Nam. Dựa trên kết quả một nghiên cứu tương tự do UNDP thực hiện năm 2009, nghiên cứu lần này tập trung phân tích thông tin về tham nhũng trên 7 tờ báo lớn ở Việt Nam, gồm cả báo in và báo điện tử, trong giai đoạn 2006- 2011.

PHƯƠNG PHÁP LUẬN

Nghiên cứu áp dụng 3 phương pháp chính sau đây:

Phân tích nội dung tin bài thống kê được trên 7 tờ báo in và báo điện tử (gồm báo Lao Động, Nhân Dân, Thanh Niên, Tuổi Trẻ, Sài Gòn Tiếp Thị, VietnamNet và VnExpress) trong giai đoạn từ 1/10/2006 đến 30/9/2011. Số liệu được thu thập trên cơ sở thống kê tất cả các tin bài có từ “tham nhũng” hoặc một từ khóa liên quan đến tham nhũng, như “hối lộ”, “gian lận”, “chi phí không chính thức”, “chung chi”, “lợi dụng chức vụ quyền hạn”..., xuất hiện trong nhan đề bài báo hoặc trong 2 khổ đầu tiên của bài báo.

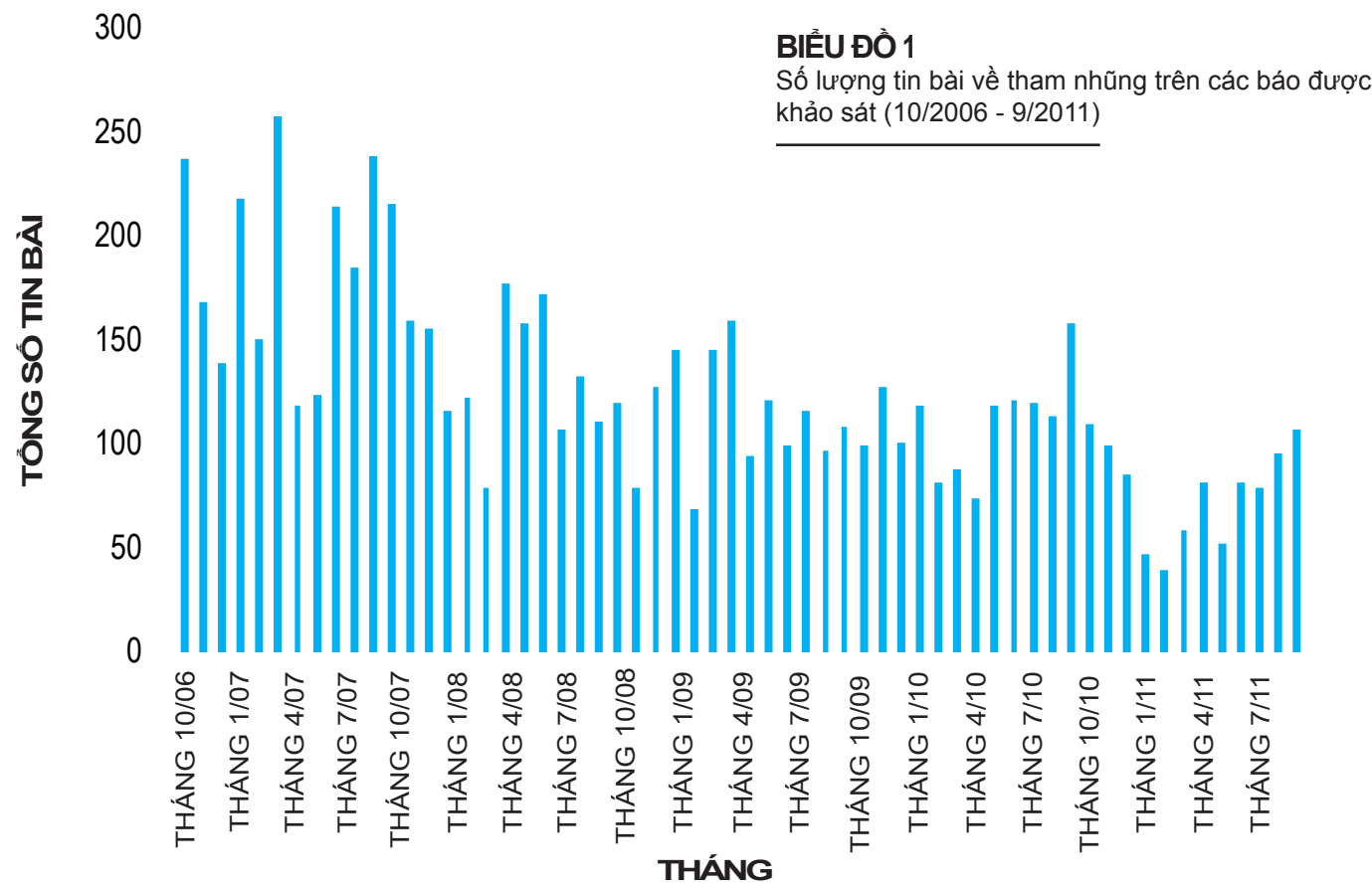
Nghiên cứu tài liệu, gồm nghiên cứu các văn bản pháp luật, chính sách của nhà nước và các tài liệu liên quan đến hoạt động của báo chí và PCTN ở Việt Nam.

Phỏng vấn bán cấu trúc: được tiến hành với 20 phóng viên, biên tập viên, cán bộ quản lý cơ quan báo chí và đại diện một số bộ ngành có chức năng quản lý, giám sát thông tin trên báo in và báo điện tử ở Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Huế và Đà Nẵng.

KẾT QUẢ

VỀ MỨC ĐỘ ĐƯA TIN

Nhìn chung thông tin về tham nhũng trên các báo giảm trong giai đoạn 2006- 2011. Nguyên nhân chính được cho là do môi trường hoạt động báo chí ngày càng nhiều thách thức, thể hiện ở số vụ việc các nhà báo bị kỷ luật cảnh cáo, khiển trách, thậm chí bị bắt giữ. Đáp lại những thách thức này, các nhà báo có xu hướng tăng cường tự kiểm duyệt hoặc một số bị quan hơn và rời bỏ nghề báo. Kết quả là nhiều vị trí đưa tin về tham nhũng do các phóng viên ít kinh nghiệm đảm nhiệm còn các nhà báo có kinh nghiệm hơn thì cũng lại gặp nhiều khó khăn hơn khi viết về mảng đề tài này.



VỀ ĐỘ SÂU CỦA THÔNG TIN

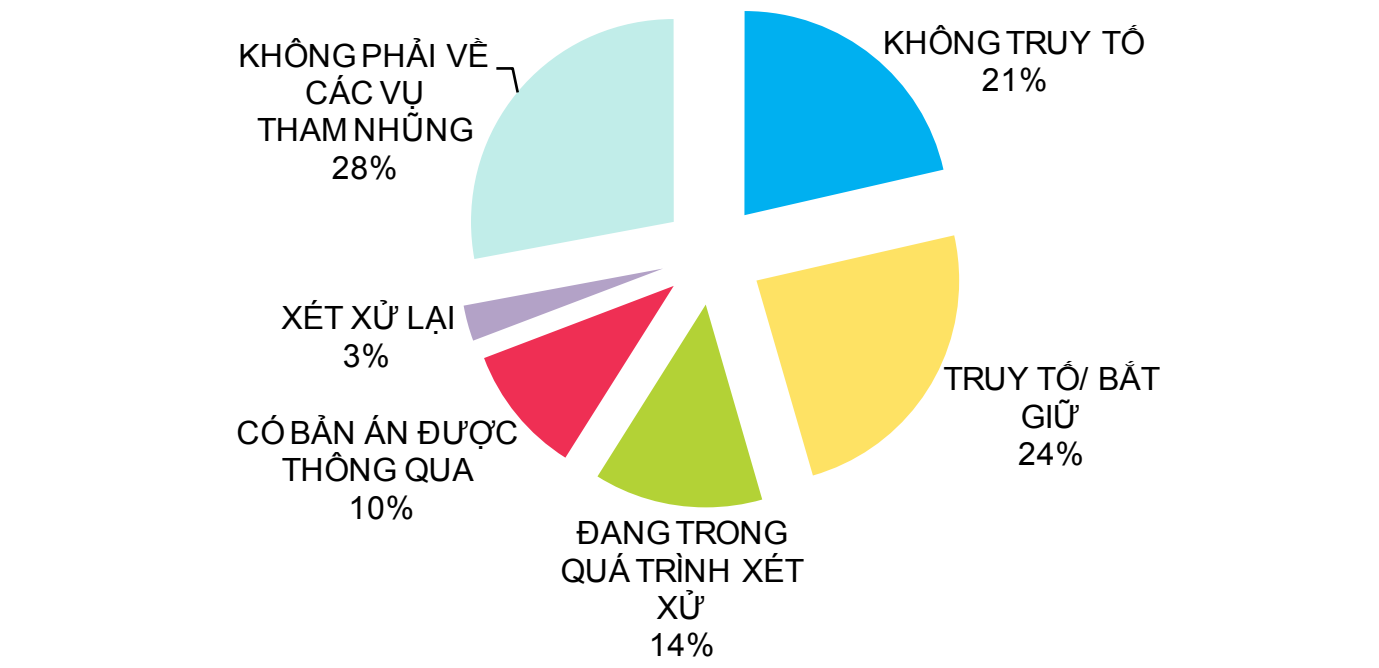
Thông tin về tham nhũng trên trang nhất các báo hoặc trong mục “tin thời sự” cũng giảm và các tin, bài liên quan đến tham nhũng ngày càng có xu hướng được đưa vào các trang trong, dưới các mục như “pháp luật” hoặc “ chính trị- xã hội”. Kết quả phân tích số liệu và phỏng vấn cho thấy các bài báo cũng ngắn hơn và ít mang tính điều tra hơn.

Hơn một nửa số tin bài (51%) là về các vụ bắt giữ, xét xử, kết án hoặc xét xử lại các vụ tham nhũng đã được thông báo chính thức. Phần lớn các tin bài này đều khá ngắn, ít hoặc không có thông tin tiếp theo để tìm hiểu vụ việc kỹ càng hơn và thường chủ yếu dựa vào thông tin do cơ quan công an cung cấp. Có tới gần một nửa số vụ việc không được báo chí theo đuổi khi đã đưa ra xét xử. Trong số các vụ án được đưa ra xét xử và đưa tin, chỉ có khoảng 2/3 là

có thông tin về bản án. Khoảng 21% tin bài đưa tin về các vụ việc không có thông tin truy tố và thông tin cho hầu hết các vụ việc này là do cơ quan công an cung cấp.

Theo các nhà báo được phỏng vấn, việc cắt giảm dần ngân sách nhà nước cho báo chí cũng ảnh hưởng đến phong cách đưa tin của nhiều tờ báo. Nhiều tờ báo giảm đầu tư vào mảng tin bài điều tra và quay sang những thông tin ít tốn kém hơn đồng thời lại có thể giúp bán báo dễ dàng hơn. Bên cạnh đó, những tờ báo từng có bộ phận phóng viên điều tra cũng dần giải thể những bộ phận này. Hệ quả là việc điều tra một số vụ việc tham nhũng (mà cảnh sát không cung cấp nguồn tin) lại do các phóng viên ít được trang bị kiến thức, kỹ năng về điều tra thực hiện.

BIỂU ĐỒ 2
Số lượng tin bài về các vụ tham nhũng được đưa ra xét xử hoặc không xét xử trên các báo (10/2006 - 9/2011)



THÔNG TIN VỀ THAM NHƯNG TRÊN CÁC BÁO THEO KHU VỰC ĐỊA LÝ

Hơn một nửa số tin bài về tham nhũng (56%) trên các báo là về các vụ việc xảy ra ở cấp tỉnh và chỉ có 17% tập trung vào các vụ việc ở trung ương. Theo những người được phỏng vấn, đưa tin về tham nhũng ở cấp trung ương gặp nhiều khó khăn hơn, ở cả khía cạnh tiếp cận được nguồn tin đáng tin cậy cũng như được phê duyệt chính thức để đăng tin.

Thông tin về tham nhũng ở phía Nam cao hơn đáng kể so với phía Bắc .

BIỂU ĐỒ 3
Tổng số tin bài về tham nhũng ở miền Bắc và miền Nam trên các báo được khảo sát (10/2006 - 9/2011)

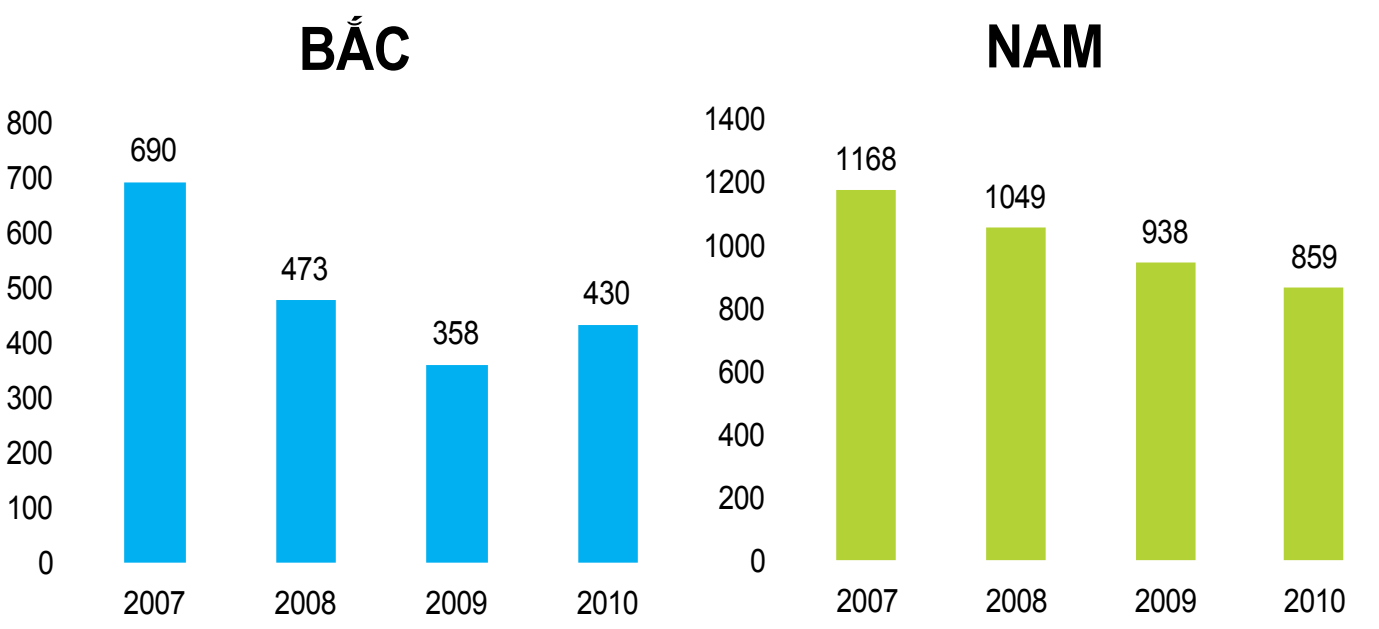




Photo © flickr/staciecats

Sự khác biệt này được lý giải là trong thực tế mức độ sẵn sàng đưa tin và được trang bị (kỹ năng, kiến thức) để đưa tin về tham nhũng của các nhà báo ở miền Nam cao hơn so với các nhà báo ở miền Bắc. Ngoài ra, các báo ở phía Nam cũng được tiếp cận thị trường quảng cáo lớn hơn, giúp họ có điều kiện trả lương cao hơn và giữ chân được các nhà báo giỏi. Những người được phỏng vấn cũng cho rằng các nhà báo ở phía Bắc gặp nhiều thách thức và hạn chế hơn trong công việc so với các đồng nghiệp ở phía Nam.

NHỮNG KHUYNH HƯỚNG PHÁT TRIỂN CỦA BÁO CHÍ TRONG PCTN

Việc đưa tin về tham nhũng trên báo chí có xu hướng phát triển theo chu kỳ. Cụ thể là khi thông tin trên một tờ báo giảm xuống sau khi tổng biên tập hay cây bút chính của tờ báo đó bị thay thì lại có tờ báo khác nổi lên thay thế. Báo mạng, đặc biệt là báo chí không chính thống như các trang blog, ngày càng chứng tỏ có vai trò trong việc thông tin các vụ việc liên quan đến tham nhũng (những vụ việc mà báo chí chính thống không thể hoặc không muốn đưa tin). Trong một số trường hợp, điều này tạo áp lực đối với các báo chính thống và kết quả là các báo này phải đưa những tin mà trước đó họ không muốn hoặc không được đưa.

TỔ CHỨC HƯỚNG TỚI MINH BẠCH (TT)
Cơ quan đầu mối quốc gia của Tổ chức Minh bạch Quốc tế (TI) tại Việt Nam
Tầng 12B, toà nhà Machinco
444 Hoàng Hoa Thám, Tây Hồ
Hà Nội, Việt Nam
Tel: +84 4 3715 3532; Fax: +84 4 3715 3443
Email: info@towardstransparency.vn
Web: www.towardstransparency.vn

KHUYẾN NGHỊ

Dưới đây là một số khuyến nghị nhằm giúp báo chí phát huy hơn nữa vai trò của mình trong cuộc đấu tranh chống tham nhũng:

Đối với các nhà hoạch định chính sách:

- Cải thiện khung khổ pháp lý cho hoạt động của báo chí theo hướng rõ ràng, đơn giản và nhất quán
- Tăng cường bảo vệ nhà báo & quyền tiếp cận thông tin của các nhà báo
- Nghiên cứu thành lập cơ quan quản lý/giám sát báo chí độc lập để đảm bảo và tăng cường đạo đức người làm báo

Đối với báo chí:

- Tiếp tục nâng cao kỹ năng và đạo đức nghề nghiệp, đảm bảo đưa tin khách quan, chính xác
- Hình thành các mạng lưới báo chí giúp hỗ trợ đào tạo, tư vấn bảo vệ nhà báo, và giám sát các chuẩn mực báo chí
- Phối hợp với các cơ quan quản lý báo chí nghiên cứu các giải pháp để giảm dần và tiến tới xóa bỏ hạn chế/kiểm duyệt và tự kiểm duyệt đối với báo chí
- Nghiên cứu các mô hình kinh doanh, đảm bảo phát triển bền vững theo hướng dần độc lập về tài chính và hạn chế sự lệ thuộc vào ngân sách nhà nước, tăng cường đầu tư cho báo chí điều tra.

Đối với các đối tác phát triển:

- Hỗ trợ hoàn thiện khung khổ pháp lý cho hoạt động của báo chí thông qua việc tổ chức các chuyển nghiên cứu học tập kinh nghiệm, tạo diễn đàn thảo luận về các vấn đề pháp lý trong hoạt động của báo chí và hỗ trợ thành lập cơ quan thanh tra báo chí độc lập
- Hỗ trợ xây dựng các hệ thống và trung tâm đào tạo bền vững, đặc biệt cho các nhà báo trẻ
- Trao đổi với chính phủ về khả năng có một nhà tài trợ điều phối về báo chí (như Thụy Điển trước đây)
- Khuyến khích sự tham gia của các nhà tài trợ và các đối tác phát triển ở khu vực Đông Nam Á.-